
Plukovník Ing. Stanislav S t a c h, CSc.,
plukovník Ing. Karel K u l h á n e k,
doc. RNDr. Ladislav H a l b e r š t á t, CSc.

SPOLUPRÁCE ARMÁD - PŘÍSPĚVEK K BEZPEČNOSTI V EVROPĚ

Ve dnech 4. až 9. listopadu 1992 se uskutečnil další ze seminářů kursu organizovaného Evropským střediskem Institutu pro výzkum bezpečnosti Východ-Západ New York-Štířín a Institutem pro strategická studia v Praze. Téma semináře

bylo: "Vnitřní řídicí činnost a alianční politika NATO". S referáty vystoupili lektori politického a vojenského výboru mezinárodního štábu NATO v Bruselu.

*

Na základě zhodnocení přednesených referátů a diskuse je možné formulovat následující názory na úlohu a možný příspěvek armád zemí střední a východní Evropy a jejich řídicích složek k prohlubování spolupráce Severoatlantického paktu s těmito zeměmi; spolupráce, která by mohla vést v budoucnosti k začlenění České republiky do politických i vojenských struktur NATO.

* *

Dva roky uplynuly od londýnské vrcholné schůzky NATO, konané v červenci roku 1990, která otevřela cestu k výměně delegací vojenských představitelů na nejvyšší úrovni a k návštěvám mezi velitelským NATO a zeměmi bývalé Varšavské smlouvy.

Přítomní nejvyšší představitelé členských států NATO se na tomto setkání dohodli překonat dědictví desetiletí vzájemného podezřívání mezi zeměmi Východu a Západu. Přijmout a realizovat v tomto duchu opatření, směřující k zintenzivnění vojenských kontaktů s Ruskem a ostatními zeměmi střední a východní Evropy. Program vojenských kontaktů byl plněn od samého počátku velmi aktivně. Podařilo se uskutečnit vzájemné výměny a návštěvy mezi NATO a vojenskými orgány států střední a východní Evropy. První výměny delegací otvíraly cesty dialogu, zároveň vytvářely předpoklady pro navazování budoucích přátelství a spolupráce. Tyto snahy se projevily v deklaraci z římského setkání NATO na nejvyšší úrovni v listopadu roku 1991, kde bylo navrženo vytvoření **Severoatlantické rady pro spolupráci** (North Atlantic Cooperation Council - NACC). Bylo zdůrazněno, že návštěvy na nejvyšší úrovni, výměna názorů na bezpečnost a intenzivní vojenské kontakty prokázaly svůj význam a podstatně přispěly k budování nového vztahu mezi NATO a nově se vyvíjejícími demokraciemi střední a východní Evropy. Bylo dohodnuto, že vojenské vazby, spolu s vazbami politickými, je třeba rozšířit, zintenzivnit a pozvednout na kvalitativně vyšší úroveň, realizovat pravidelná setkání a kooperační schůzky v politické i ve vojenské oblasti. Výsledkem jednání bylo vypracování koncepce kooperačních setkání vojenských výborů. Tuto koncepci formálně potvrdili ministři zahraničních věcí při své první kooperační schůzce 20. prosince 1991.

Od tohoto okamžiku se rozsah vojenské mezinárodní spolupráce začal výrazně rozšiřovat. Uskutečnila se řada výměn a návštěv na vysoké úrovni a návštěvy vyšších vojenských velitelů NATO u jejich partnerů ve východoevropských zemích. V značném rozsahu byly realizovány rozhovory mezi mezinárodním vojenským štábem NATO (SHAPE) a generálními štáby nově spolupracujících zemí. Tyto rozhovory postupně nabyly na specifčnosti a vedly k praktickým opatřením. Na jejich základě se někteří důstojníci armád států střední a východní Evropy zúčastnili

speciálních kursů pořádaných Univerzitou obrany v Římě a školou NATO v Oberammergau.

Ve snaze demonstrovat cíle a celkové zaměření snah o prohloubení spolupráce, sešli se 10. března 1992 v Bruselu ministři zahraničí Severoatlantické rady pro spolupráci - NACC. Na tomto setkání byly do Rady pro spolupráci začleněny nové nezávislé státy bývalého Sovětského svazu. Tím se rozšířil počet kooperačních partnerů NATO z devíti států (státy střední a východní Evropy a pobaltské státy) na dvacet. Následně byla do Rady pro spolupráci přijata též Albánie. V současnosti, po rozdělení Československa, buduje tedy NATO nové vztahy s dvaadvaceti samostatnými, nezávislými státy.

Na schůzce Rady pro spolupráci 10. března 1992 se ministři zahraničí dohodli vypracovat plán dialogu a spolupráce na rok 1992. Tento pracovní plán shrnuje témata doporučená pro dialog a kooperace v rámci Rady pro spolupráci, včetně podpůrných aktivit, a představuje nyní vodítko a referenční materiál pro organizování kooperace v rámci Rady pro spolupráci. V současné době je tento plán upravován a doplňován s využitím námětů předložených spolupracujícími státy tak, aby mohl sloužit jako základ pro organizování aktivit v roce 1993. Plán byl odsouhlasen a schválen na prosincovém setkání Rady pro spolupráci na úrovni ministrů zahraničí.

Také ministři obrany Severoatlantické aliance vyjádřili svůj záměr sehrát odpovídající roli ve snahách NATO o prohloubení spolupráce v duchu Římské deklarace a nové strategické koncepce aliance. Prvního dubna minulého roku se sešli ve výboru pro plánování obrany poprvé se svými kolegy z východní Evropy a společně navrhli hlavní oblasti, do kterých by se měla, podle jejich názoru, soustředit kooperace v otázkách obrany. Zdůraznili zejména mimořádný význam návštěv týmů expertů s cílem pomoci partnerům řešit jejich nejaktuálnější potřeby. Výsledkem bylo vytvoření Skupiny pro otázky obrany, která by měla posuzovat předkládané požadavky na spolupráci.

Jaké jsou tedy navrhované hlavní cíle obranné spolupráce? V obecné rovině bylo formulováno následující zaměření aktivit, směřovaných na posílení celkové evropské bezpečnosti:

- posilování vzájemné transparence, důvěry, mírových a přátelských vztahů a podpora rozvoje demokratických institucí cestou vzájemného dialogu,
- pomoc a podpora rozvoje demokraticky kontrolovaných, pravidelně se občanům odpovídajících a efektivně řízených vojenských obranných sil.

10. dubna 1992 se na velitelství NATO uskutečnilo první zasedání Vojenského výboru pro spolupráci. Na tomto shromáždění se poprvé setkali vojenští pracovníci NATO a armád států střední a východní Evropy. Toto setkání je považováno za základ tvorby budoucí vojenské kooperace.

Vojenský výbor na tomto setkání odsouhlasil podrobnější pracovní plán spolupráce, který vychází z pracovního plánu Rady pro spolupráci a z vystoupení ministrů obrany. Soustřeďuje se na dvě hlavní témata:

- organizace a struktura štábů obrany a ozbrojených sil v moderních demokratických společnostech,
- výchova a výcvik důstojníků, praporčíků a poddůstojníků.

Tento pracovní plán nepokrývá celý rozsah témat kooperace, která mohou

vyplýnout z činnosti Rady pro spolupráci, ale představuje dobrý začátek. S cílem naplnit stanovené specifické úkoly Vojenského výboru se uskutečnil na velitelství NATO v září 1992 seminář k problematice organizace a struktury štábů a ozbrojených sil v demokratických společnostech. Semináře, který je považován za velmi úspěšný, se zúčastnilo přes 50 představitelů kooperačních partnerů NATO, včetně zástupce GŠ Čs. armády.

Ve stadiu přípravy je v současné době pracovní setkání k problematice výcviku a vzdělávání, které by se mělo uskutečnit počátkem roku 1993. Přípravné práce budou koordinovány s jednotlivými kooperačními partnery. Na žádost některých zemí střední a východní Evropy byly koncem roku 1992 odeslány do těchto zemí týmy expertů pro zmapování situace v oblasti výcviku a vzdělávání.

Vzhledem k důležitosti, které nabývají mírové operace ozbrojených sil, a v souvislosti s vzájemným zájmem realizovat v budoucnosti některé mírové operace společně, zejména ty, které by se měly uskutečnit mimo oblast působnosti NATO, lze očekávat zařazení této problematiky jako prioritní pro seminář nebo pracovní setkání v letošním roce.

NATO, jako organizace, asi nebude schopna zabezpečit všechny požadavky a potřeby, které vyplnou z průzkumných návštěv svými vnitřními zdroji. Většina potřebných znalostí a zkušeností je soustředěna v národních štábech a velitelstvích. NATO předpokládá, že jednotlivé požadavky kooperačních partnerů postoupí těm členským státům aliance, které budou mít zájem podílet se na spolupráci v navrhovaných oblastech. Tímto způsobem bude dosaženo rovnoměrnějšího rozložení vynakládaného úsilí a budou omezeny předpoklady vzniku duplicit. Výhodou je, že jediným požadavkem směřovaným na NATO bude kontaktováno 16 států, včetně dalších štábů a agentur NATO.

Tento mechanismus je i pro NATO nový a přes veškerou snahu bude nějakou dobu trvat, než se stane běžnou záležitostí.

V současné době jsou ze strany NATO navrhovány následující koncepční cíle programu vojenských kontaktů:

- nastolit otevřený dialog, který by demonstroval neagresivní, obranný charakter aliance a její trvalé úsilí a příspěvek k míru, vzájemnému pochopení a větší transparentnosti v Evropě,
- rozšířit a podporovat vzájemné pochopení mezi státy NATO a zeměmi střední a východní Evropy v otázkách bezpečnosti,
- informovat představitele států střední a východní Evropy o vývoji strategie a koncepce aliance, jejich strukturách a metodách činnosti v období míru a krize,
- zlepšit vlastní znalost politiky, strategií, doktrín a názorů států střední a východní Evropy,
- ovlivňovat konstruktivním způsobem proces přestavby bezpečnostní a vojenské strategie v státech střední a východní Evropy a podporovat konverzi jejich armád na armády obranného charakteru.

K zabezpečení dalšího postupu se navrhuje:

- uskutečnit pravidelná každoroční setkání vojenského výboru v kooperačních schůzkách na úrovni náčelníků štábů a každoroční setkání na úrovni vojenských

představitelů. Při těchto příležitostech by měl být posouzen, prodiskutován a upraven návrh pracovního plánu. Výbor se sešel na úrovni vojenských představitelů v lednu 1993, a na úrovni náčelníků se seje 28. dubna 1993.

- Pokračovat ve výměnách návštěv na vysoké úrovni, které jsou velice užitečné pro nastolení atmosféry vzrůstající důvěry, spolupráce, podpory a vzájemného pochopení.

- Pokračovat v rozhovorech odborníků štábů nejméně jedenkrát za rok s každou z kooperujících zemí. Tyto rozhovory jsou považovány za užitečné k prodiskutování neustále se měnící mezinárodní situace a relevantních bezpečnostních otázek a k soustředění sil na rozvoj vybraných, specifických aktivit kooperace.

- Vyslat ke kooperačním partnerům týmy expertů pro zmapování a vysvětlení situace a bude-li to požadováno, sponzorovat následné akce, společně se zeměmi NATO.

- Pokračovat v organizování speciálních kursů, seminářů a pracovních setkání. Postupně rozšiřovat jejich rozsah a počet témat určených k diskusi během těchto aktivit.

Jak postup, tak podstata programů kooperace nabývají na intenzitě a lze předpokládat, že tento trend bude pokračovat. Očekává se, že dialog bude dvoustrannou záležitostí. NATO nemá zájem vnucovat své názory nebo programy kooperujícím zemím. Snahou bude respektovat požadavky předkládané kooperačními partnery. I když možnosti NATO jsou omezené, může NATO často sehrát důležitou roli při vytváření kontaktů mezi kooperujícími zeměmi a těmi národními orgány, které mohou poskytnout pomoc.

Během plánování a uvádění do života všech těchto aktivit vychází NATO z principu dodržování spravedlivého, nediskriminačního přístupu ke všem spolupracujícím partnerům. Jelikož se jednotlivé země nacházejí v různých stadiích demokratického vývoje, bude se lišit i charakter potřebné spolupráce. Zejména některé nové státy na území bývalého Sovětského svazu nemají prozatím vytvořeny vojenské struktury, nebo jsou ve stadiu jejich formování. Mnohé z těchto států měly dosud jen velmi omezené možnosti kontaktů s NATO, jak ve vojenské, tak v politické sféře. I když základní principy zůstávají stejné, konkrétní formy spolupráce musí být dohodnuty individuálně.

Zájem o spolupráci s orgány NATO vzrůstá. Podstatně se rozšířil počet zemí, které projevují s různou intenzitou zájem o kooperaci a pomoc při zabezpečování své bezpečnosti a při výstavbě, či přestavbě svých armád. Přitom armády těchto zemí jsou svojí mohutností často jen těžko srovnatelné s armádou české republiky. Snaha maximálně vyhovět a napomoci demokratickým změnám v těchto zemích je provázena značnými nároky na lidské kapacity, čas, služební cesty a další finanční prostředky.

NATO bude zřejmě muset v blízké budoucnosti pečlivěji plánovat využití svých zdrojů. Vzhledem k rostoucímu rozsahu spolupráce bude asi většina toho, co se NATO chystá nabídnout, realizována bilaterálně. Aby Armáda České republiky mohla sehrát v této situaci odpovídající roli a zachovat si své postavení, musí postupovat aktivně, přicházet s promyšlenými návrhy, v dostatečném předstihu, s návrhy, které respektují dohodnuté koncepční cíle. Jistě by bylo prospěšné vyměnit si s orgány NATO názory na možnosti spolupráce v takových specifických a konkrétních

oblastech, jako je věda, výzkum, vyzbrojování, informatizace, unifikace a řada dalších oblastí včetně logistiky.

Jedním z dalších důležitých kroků umožňujících prohloubit spolupráci NATO a států střední a východní Evropy je rozpracování možností vzájemné spolupráce a společné účasti na mírových operacích. Proto snaze o postupné dosažení slučitelnosti a později unifikace ve většině oblastí musí být v ČR věnována prvořadá pozornost.

VÝVOJ ČLENSTVÍ V RADĚ PRO SPOLUPRÁCI S NATO		
	16 členských států NATO plus	Celkem
před vznikem Rady	6 států bývalé Varšavské smlouvy	6
prosinec 1991	6 + 3 pobaltské republiky	9
březen 1992	6 + 3 + 11 států bývalého SSSR	20
červen 1992	6 + 3 + 11 + Albánie	21
leden 1993	6 + 3 + 11 + 1 - ČSFR + ČR + SR	22

CÍL SPOLUPRÁCE
Vzájemné pochopení a důvěra na základě zvýšení transparentnosti a znalostí.

CÍLE VOJENSKÉ SPOLUPRÁCE
▲ Vysvětlovat a pochopit úlohu NATO.
▲ Výměna názorů na problematiku bezpečnosti.
▲ Výměna názorů na vojenské strategie.
▲ Podpora změnám - přechod k obranným ozbrojeným silám.
▲ Zvýšení celkové bezpečnosti.

TÉMATA DOPORUČOVANÁ PLÁNEM RADY PRO SPOLUPRÁCI S NATO
◆ Strategie.
◆ Plánování obrany.
◆ Struktury ozbrojených sil a velení.
◆ Kontrola vyzbrojování.
◆ Vztahy armáda - společnost.
◆ Národní programy obrany a rozpočty.
◆ Výcvik a výchova.

TÉMATA DOPORUČOVANÁ PLÁNEM ZE SCHŮZKY MINISTRŮ OBRANY 1. 4. 1992

- Seminář k obranné politice a strategii.
- Pracovní setkání k plánování obrany.
- Specializované návštěvy a týmy expertů.
- Pracovní setkání k problematice ekologie.
- Výcvik a výchova.
- Záložní ozbrojené složky.
- Řízení letového provozu.
- Záchrané akce.
- Humanitární pomoc.
- Vojenská medicína.

PERSPEKTIVNÍ TÉMATA VOJENSKÉ SPOLUPRÁCE

- ☐ Vojenská strategie.
- ☐ Vojenský příspěvek k řízení krizí.
- ☐ Potřeba vojenských cvičení.
- ☐ Záložní ozbrojené síly.
- ☐ Aspekty obranné dostatečnosti.
- ☐ Plánování v mimořádných situacích vyžadujících humanitární pomoc.